

Mannastyrets sista tillflykt

I dag skall de schweiziska väljarna, männen, vid allmän folkomröstning avgöra om kvinnorna skall få rösträtt eller inte. I juni förra året antog förbundsstatens representation med stor majoritet — i nationalrådet 96 röster mot 43 — ett förslag om författningsändring, enligt vilket kvinnorna skulle få samma politiska rättigheter som männen. Men en författningsändring kräver folkomröstning, och det anses högst tvivelaktigt om männen skall visa sig villiga att ge kvinnorna likställighet.

Det är första gången frågan ställs till avgörande i den schweiziska förbundsstaten. I omkring nälfen av delstaterna, eller kantonerna, som själva bestämmer om rösträtten till sina representationer, har däremot förslag om en sådan utsträckning av rösträtten varit förelagda folket. Inte mindre än 25 kantonala folkomröstningar har nämlits i saken. Resultatet har genomgående varit negativt; männen har, ofta med stor majoritet, avvisat representationernas förslag om kvinnorösträtt. Under 1950-talet har dylika kantonala omröstningar hållits bland annat i Bern, Zürich, staden Basel och Genève. Då nästan alla omröstningarna ägt rum i protestantiska kantoner och motståndet mot kvinnorösträtten är starkast bland katolikerna, är det rimligt att förutsätta att flertalet män vid dagens förbundsomröstning röstar nej.

Männen, som hindrar kvinnorna att få rösträtt försäkrar att de handlar på kvinnornas vägnar; det är bara en liten uppgiterad minoritet av kvinnorna som vill ha politiska rättigheter, brukar det heta i kampanjerna. Men detta argument är inte längre lika slagkraftigt som förr. I tre kantonen, staden Basel, Genève och Zürich, har för några år sedan genom ett slags konsultativa, officiella omröstningar undersökts hur kvinnorna ställer sig till frågan; det har visat sig att en överväldigande majoritet önskar rösträtt. Hur stark motståndning kan vara mellan män och kvinnor belyses av erfarenheterna från kantonen Zürich. År 1954 röstade 120 000 män mot, 48 000 för den kvinnliga rösträtten; följande år uttalade sig 105 000 kvinnor för, 27 000 kvinnor mot denna reform.

Skenbart är partiställningen i frågan alldeles klar. Radikaldemokraterna, socialdemokraterna, bondepartiet och ett par mindre partier är för kvinnorösträtt; de religiöst inriktade partierna, det stora katolsk-konservativa partiet och den lilla demokratisk-evangeliska rörelsen är mot reformen. Men det är en offentlig hemlighet att många som röstar för kvinnornas likställighet i parlamentet i realiteten är likgiltiga för eller rent av motståndare till saken.

Hur skall denna situation förklaras? Hur kommer det sig att Schweiz, i många hänseenden ett demokratiskt föregångsland, sedan många år är den enda stat där kvinnorna saknar rösträtt? Ett studium av debatterna ger inte stor ledning för besvarandet av den frågan. Ett enda speciellt schweiziskt argument mot kvinnorösträtt finns; på grund av de många folkomröstningarna är det i detta land särskilt betungande att ha politiska rättigheter, säger man, och därför bör kvinnorna slippa att få vara med. Det är svårt att ta detta motiv på fullt allvar; att några gånger om året besöka en röstlokal borde dock kvinnorna lika väl som männen kunna göra utan att vansköta sina sysslor. I övrigt bygger kritiken av kvinnorösträtten på föreställningar som i Sverige, om man undantar debatten om kvinnliga präster, knappast längre är gångbara ens bland dem som mest perfekt förklarar konservatism och dumhet. Kvinnans plats är i hemmet, hennes naturliga själfinhet skulle smutsas genom politiskt arbete, hon skall enligt Paulus tåga i församlingen, hon saknar den förmåga att tänka klart som behövs i offentliga värv, hon utövar genom sitt inflytande på mannen stor politisk makt, hon gör inte militärtjänst och bör därför inte ha fulla medborgerliga rättigheter — alla dessa tankar, som för oss blivit spöklika, motioneras utan hämningar i den schweiziska debatten.

Ett par konkreta exempel på det djupsinne som utvecklas i nationalrådsdebatten den 19 mars förra året yttrade den katolsk-konservativa fraktionens ledare Wick: "Kvinnorösträttsrörelsen är, i den mån den utgår från kvinnorna, i grund och botten en kapitulation för mannen, ett godtagande av tanken att det yttre politiska livet är viktigare än den inre gestaltningen av det mänskliga samhället. Likställigheten mellan man och kvinna i staten ökar den mekanistiska inriktning som följer med en extensiv demokrati och en politiserad kultur. Den medför ingen frigörelse av kvinnan, utan leder på grund av mannens fysiska överlägsenhet till att hennes beroende och hennes svaghet markeras. Vad som behövs är en kamp för trygghet och återställande av den kvinnliga egenart som hotas av den manliga maskinkulturen." Här-omdagen skrev en kvinna, dr Verena Keller, i Neue Zürcher Zeitung att "avböjandet av den kvinnliga rösträtten från många kvinnors sida är instinktivt. Men kvinnan har rätt att följa sin instinkt även om hon inte kan anförda några förnuftsmissiga skäl... Kvinnan bör vara medveten om sin egenart, sin särpräglade värdighet och sin härliga grundade överlägsenhet och verka på det

VAL I SCHWEIZ

"Men kära du, nog förstår du väl att val och röstning måste vara männens sak. Politik är en alltför smutsig syssla, som kvinnorna måste slippa."

sätt som bäst motsvarar hennes väsen."

Varför Schweiz intar en särskild ställning på detta område är det inte möjligt att med någon bestämdhet påstå, men några spekulationer må vara tillåtna. Det nuvarande politiska systemet betraktas av flertalet schweizare med utomordentlig respekt och vördnad; man är rädd för reformer som kan rubba den bestående ordningen, och detta leder i författningsfrågor till en allmän konservatism.

Det katolska partiet är principiellt emot kvinnorösträtten; bland radikaler och socialdemokrater är man principiellt för reformen, men tillika — sannolikt med rätta — orolig för att den i praktiken skall verka till fördel för de religiöst inställda partierna. Understrykas bör också att det är valmännen, inte representationerna, som främst ställt sig negativa till kvinnorösträtten. I andra länder har denna fråga i regel inte avgjorts av folket, men det kan

antas att folket — dvs de röstberättigade männen — just på denna punkt är mer konservativt, mer fördomsfullt än sina representanter; även i USA har i flera delstater förekommit att en av legislaturen antagen bestämmelse om rösträtt för kvinnor avvisats av valmännen. Viktigast torde dock vara att schweizarna, på grund av ytterst svårutredda faktorer, i fråga om familjelivet och förhållandet mellan könen lever i från vår synpunkt ålderdomliga vanor och föreställningar.

sk
lä
m